

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

De vlucht van de rechtvaardige

Spreuken 18 : 10

De Naam des HEREN is een sterke toren ; de rechtvaardige zal daarheen lopen, en in een hoog vertrek gesteld worden.

(St. Vert.).

De Naam des HEREN is een sterke toren ; de rechtvaardige ijlt daarheen en is onaantastbaar.

(Vert. N.B.G.).

Het doel van het boek Spreuken is te doen verkrijgen wijsheid en tucht (1 : 2). De wijsheid, die het volk des HEREN moet bezitten, komt van God en wordt verkregen door het horen naar de onderwijzing. Want de HERE geeft wijsheid, uit Zijn mond komen kennis en verstandigheid (7 : 6). Daarom zijn de spreuken van dit boek meer dan spreekwoorden. Het zijn geboden en verboden, waardoor de HERE het leven van Zijn volk wil verlossen van het verderf en kronen met goedertierenheid. Want het gebod is een lamp en de onderwijzing een licht, de vermaningen der tucht zijn een weg ten leven (6 : 23). Ook dit boek bevat het evangelie van onze Here Jezus Christus, Die door Zijn Woord en Geest kinderen des HEREN formeert en gewillig maakt om in héél het leven wijs te leven (zie kanttekeningen op hoofdstuk 8 : 22).

Tot dit wijze leven behoort ook te doen wat in onze tekst geboden wordt. Om dit goed te begrijpen moeten we eerst letten op wat de uitdrukking „sterke toren” betekent. Het is een beeld ontleend aan de oorlogsvoering, met name aan het aanvallen en verdedigen van steden. Een stad had behalve muren soms ook torens, speciale verdedigingstorens. Soms in verband met de muur, soms daarvan losstaande. Het waren eigenlijk versterkin-

gen in de vorm van een toren. In geval van nood, van vijandelijke aanval dus, vluchtten men naar zulk een toren. Dan was men in een hoog vertrek gesteld, ja, dan was men onaantastbaar. Want het was moeilijk zulk een versterking te veroveren.

Een voorbeeld hiervan treffen we aan in Richteren 9, waar ons verteld wordt van de oorlog, die Abimelech, de zoon van Gideon, voerde tegen Sichem, nadat de burgers van Sichem hem ontrouw waren geworden. Nadat Abimelech Sichem veroverd heeft, keert hij zich tegen Tebez, belegert het en neemt het in. „Er stond echter een sterke toren midden in de stad en alle mannen en vrouwen, alle burgers der stad, vluchtten daarheen ; zij sloten de deur achter zich en klommen op het plat van de toren. Toen kwam Abimelech bij de toren, deed er een aanval op, en drong door tot de ingang van de toren om die in brand te steken. Toen wierp een vrouw een bovenste molensteen op het hoofd van Abimelech en verbrijzelde hem de schedel” (Richt. 9 : 51—53). De burgers van Tebez waren, dank zij hun sterke toren, onaantastbaar voor de aanval van Abimelech.

Zo wordt nu in onze tekst de „Naam des HEREN” voorgesteld als zulk een sterke toren, waarheen de rechtvaardigen vluchten en waar zij onaantastbaar zijn. Als in het boek Spreuken een naam van God wordt genoemd, dan wordt bij voorkeur de naam HERE gebruikt. En de enige plaats, waar in het boek Spreuken de uitdrukking „Naam des HEREN” voorkomt, is in dit vers. Er is dus alle reden om daaraan grote aandacht te besteden.

De Naam van Jahwe, zo staat er. Er wordt dus gezegd dat de rechtvaardigen hun toevlucht zoeken bij de HERE Zelf, zoals Hij is. Zoals Hij Zich Zelf in deze naam geopenbaard heeft. De HERE heeft Zelf deze naam verklaard aan Mozes bij het brandende braambos. Mozes vraagt aan de HERE wat hij moet antwoorden, als de Israëlieten vragen naar de naam van de God van hun vaders. Dan is het antwoord van God : „Ik ben, die Ik ben. En Hij zeide : Aldus zult gij tot de Israëlieten zeggen : „Ik ben” heeft mij tot u gezonden. Voorts zeide God tot Mozes : Aldus zult gij tot de Israëlieten zeggen : De HERE, de God uwer vaders, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jacob heeft mij tot u gezonden ; dit is mijn naam voor eeuwig en zo wil Ik aangeropen worden van geslacht tot geslacht” (Ex. 3 : 14—16). De Israëlieten zullen gedacht hebben dat de HERE hen vergeten had in Egypte. Zuchtten ze niet onder een zeer hard slavenjuk ? Werden ze niet bedreigd met totale uitroeiing ? Maar God is hen niet vergeten. Hij is de God van Abraham, Isaak en Jacob. Hij gedenkt Zijn verbond. Hij vergeet Zijn beloften niet. Hij heeft wel terdege (Ex. 3 : 16) acht geslagen op het harde lot van Zijn volk. En Hij is niet veranderd. Daarom laat Hij Zijn volk, dat Hij verkozen heeft, in de Here Jezus Christus, niet in de steek. Hij is de rechtvaardige Helper van Zijn volk.

CALVIJN

UIT DE INHOUD :

<i>De vlucht van de rechtvaardige</i>	A.
<i>Alle roem is uitgesloten</i>	H. J. J.
<i>Om de éénheid der kerk (I)</i>	C. V.
<i>Schilder eenzaam aan de kop (Fundamentele vragen XXVI)</i>	J. Stw.
<i>Americana (XI)</i>	J. M.
<i>Kritische krabbels</i>	Frater
<i>Situatief denken (I)</i>	J. W.
<i>De Reclasserings-bezoeker (II)</i>	J. v. D.
<i>Boekbespreking</i>	D. W. L. M.
<i>Persschouw</i>	
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

Wie zó de HERE aanroep en tot Hem vlucht, die zal Hem ervaren te zijn een sterke toren. Zo min als Farao het volk Israël kon uitroeien, zo min kan welke vijand ook de rechtvaardige, die tot de HERE vlucht, blijvend geweld aandoen.

Het woord „lopen” in onze tekst heeft de betekenis van „snel lopen”. IJlen. Zo hard lopen als men kan. Dat brengt het beeld met zich mee. In een vesting-toren vluchtte men pas, als de vijand naderde. Zo moeten de rechtvaardigen met inspanning van alle krachten vluchten tot God, zoals Hij Zich geopenbaard heeft te zijn, als Hij ons Zijn naam Jahwe bekend maakt.

De rechtvaardigen doen dit. Dat is een kenmerk van de rechtvaardigen. Er wordt in het boek Spreuken veel gesproken over rechtvaardigen. Veelal wordt hun doen gesteld tegenover dat van de goddelozen (zie b.v. hoofdstuk 10). Rechtvaardigen zijn niet zij, die in zich zelf rechtvaardig zijn. Maar het zijn zij, die uit dankbaarheid voor de verlossing van het leven, God de HERE dienen willen in héél hun leven. Rechtvaardigen zijn zij, die, als goddelozen vrijgesproken (Rom. 4 : 5), met hun goddeloosheid breken en horen naar de tucht, en zodoende een wijs leven gaan leiden, in heilige blijdschap en zorgvuldige wandel. De rechtvaardige zal zeven maal vallen, doch hij staat weer op. (24 : 16).

Er kunnen veel dreigingen zijn in het leven van de rechtvaardigen. We hebben de strijd te voeren tegen de verleidingen van de duivel, tegen boze geesten (Ef. 6 : 12). Daar komen nog bij ons eigen vlees, dat ons steeds weer tot zonde verleidt en de wereld, ook de „vrome” wereld, die een grote zuigkracht heeft. In ons zelf zijn we niet sterk. We moeten ook maar nooit denken, dat wij in eigen kracht de strijd tegen onze drie doodsvijanden kunnen voeren en winnen. Zodra we echter erkennen dat we zwak zijn en dat tot uitdrukking brengen in het vluchten tot de HERE, dan zijn we onaantastbaar. Want de Naam des HEREN is een sterke toren. Deze vlucht tot de HERE is geen bewijs van lafheid, maar van een vrome, een dappere strijd. Want als we zwak zijn, dan zijn we machtig. (2 Cor. 12 : 10).

Langerak (Z.-H.)

AMELINK.

DE GRENZEN DER KENNIS

Christus heeft zich tot ongeveer zijn dertigste jaar als een gewoon mens verborgen gehouden. Want Hij heeft niet meer bekend willen zijn, dan tot onze zaligheid nodig is. Toen dus de tijd daar was, om het ambt te aanvaarden dat Hem van de Vader opgelegd was, trad hij te voorschijn als een nieuw mens, en alsof Hij pas geboren was. Een ieder behoort op te merken, hoezeer dat dient om onze nieuwsgierigheid te beteugelen. Het gehele leven van Christus had zeker een bewonderenswaardig voorbeeld van volmaakte gehoorzaamheid kunnen zijn. Toch heeft Hij gewild, dat het grootste gedeelte er van verborgen en als het ware begraven zou zijn, opdat Hij ons in het onderzoek en de beschouwing er van beperken zou, tot die dingen, welke het meest nodig zijn geweten te worden. Wie zal het dan toch wagen buiten Christus om te dwalen, terwijl Hij zelf de kennis aangaande zijn persoon beperkt heeft, tot datgene, wat dient tot opbouw van het geloof ?

Alle roem is uitgesloten

Rom. 3 : 27—31.

In het voorafgaande heeft Paulus aange- toond, dat geen stukje van de redding aan de mens zelf is toe te schrijven. Alle mensen derven immers de heerlijkheid Gods. Zon- daren worden **om niet** gerechtvaardigd. Ze moeten als bedelaars van Gods genade leven. Ze hebben niets in orde te maken, want God heeft alles voor hen in orde gemaakt. Hij heeft Jezus Christus gegeven als de Verzoener van al hun zonden. In Hem hebben ze recht- vaardigheid en heiligheid en wijsheid, in één woord : volkomen verlossing.

Wel mogen en moeten we al Gods gaven ons toeëigenen door het geloof. Maar dat geloof is ook geen vrucht van eigen akker of product van eigen inspanning. Het wordt gewerkt door Gods reddende rechtvaardig- heid, die in Christus verlossend is verschen- en. De apostel aarzelt dan ook niet om op een andere plaats te zeggen, dat het ons **gegeven** is in de Here Jezus te geloven en dat het geloof Gods gave is. Het geloof is om zo te zeggen een lege hand, die door God wordt gevuld. De conclusie ligt dan ook voor de hand : Alle roem in mensen is uitgesloten.

Deze gevolgtrekking maakt Paulus in vs 27 : „Waar blijft het roemen dan? Het is uitgesloten”. Dat is een bittere pil, die we van nature niet slikken willen. De mensen hebben graag wat waarin ze kunnen roemen. Laat ik maar zeggen : **Wij** hebben graag wat om in te roemen. Die neiging zit in ons ge- roest om zo te zeggen. Alle godsdiensten ter wereld laten enige ruimte voor de mens om ergens in te roemen. Ze beginnen met iets van de mens te eisen, waaraan deze meent te kunnen voldoen. Niemand wil graag alleen van genade leven. De Joden roemen in hun goed werk, dat ze in trouw aan de wet ver- richten. Anderen roemen in hun wijsheid, waarin ze het zover gebracht hebben. Weer anderen pochen op hun zelfkennis of op hun diep schuldbesef of op de zuivere leer alsof zij die zelf uitgevonden hadden. Ik heb nooit meer hoogmoed en eigenroem gevonden dan in kringen, waar men diep overtuigd was, dat een mens niets is en niets kan en niets weet en niets heeft en niets goeds wil. Men kan blijkbaar zelfs roemen in z'n niets-zijn.

Alleen het Evangelie van Gods reddende rechtvaardigheid sluit alle roem uit. Ten- minste alle roemen in de mens. Het Evangelie leert ons zeggen : Wat hebben wij, dat we niet ontvangen hebben? Wat zijn we, dat we niet door Gods genade geworden zijn? Wat kunnen we verwachten als we het niet van de **HERE** verwachten?

De apostel vraagt door welke wet het roemen afgesneden is. Soms door de wet der werken? Het is wel duidelijk, dat geen wet der werken het roemen onmogelijk maakt. Integendeel : Alle godsdiensten, die het heil willen doen verwerven door onderhouding van de een of andere wet, geven gelegenheid om zich ergens op te beroemen. Ieder, die aan die wet of regel heeft voldaan kan zich op de borst kloppen en zeggen : Dit of dat heb ik gepresteerd. Als we eerst iets moeten zijn of doen of hebben eer we op Gods genade mogen rekenen, dan is er plaats voor waardigheid en verdienste en roem. Daarom gaat een wet der werken altijd met roemen gepaard. Of het nu veel of weinig is dat de wet eist, dat doet er niet toe. Als de wet maar één zucht van ons eist, die wij zelf tot onze redding moeten slaken, dan kunnen we nog in die zucht roemen.

Maar door de wet van geloof is alle roemen onmogelijk gemaakt. Het komt mij voor, dat Paulus met „de wet van geloof” niet anders bedoelt dan het Evangelie. De blijde bood- schap komt tot ons met bevel van geloof. Daarom heet het Evangelie hier **wet van geloof**. Door het Evangelie worden Gods gaven niet maar bekend gemaakt, doch uit- gedeeld. Vergeving der zonden en eeuwig leven worden aan zondaren in de handen gelegd om zo te zeggen. Aan schuldigen wordt verkondigd : uw schuld is kwijtge- scholden. Aan haters van God wordt gepre- dikt : Gods liefde gaat naar u uit in Christus Jezus. Voor ellendigen wordt de heerlijkheid Gods in Christus Jezus ten toon gesteld. Al de schatten van het Koninkrijk Gods worden door het Evangelie uitgesteld. Tot dat Evan- gelie behoort ook de verzekering : Dat alles

moogt gij tot u nemen. Gij moogt toetasten, wie of wat gij ook zijt.

Men zou de vraag kunnen stellen of die wet van geloof dan geen ruimte laat om in het geloof te roemen. Maar als we verstaan wat geloof is dan verstaan we ook, dat geloven en roemen als vuur en water tegenover elkaar staan. Het geloof heeft geen rijkdom in zich- zelf, maar in Christus. Het is op zichzelf niets. Zonder Christus als voorwerp van het geloof kan het niet eens bestaan. We kunnen en mogen wel zeggen : Ik geloof ; maar dan be- doelen we toch : Ik geloof in de Here Jezus. Of : Ik geloof het heilig Evangelie. Of : Ik geloof in God, de Vader van de Here Jezus Christus.

Als een bedelaar een grote gift van een rijk man ontvangt, zal hij dan roemen in de hand, waarmee hij die gift aannam? Zal een hon- gerige, die aan een gastvrije tafel heerlijk gegeten heeft, gaan pochen op de honger, die hij had? Een bedelaar roemt de goede gave en de rijke gever. En de hongerige roemt in het gastmaal en de gastvrouw. Zo zal de gelovige alleen maar roemen mogen in Hem, van Wie hij alles ontving. Het Evangelie laat eenvoudig geen andere mogelijkheid open.

* * *

In vs 28 verklaart Paulus zich nog nader : „Want wij zijn van oordeel, dat de mens door geloof gerechtvaardigd wordt, zonder werken der wet”.

Gerechtvaardigd worden is : vrijspraak ontvangen. Dit woord doet ons denken aan een rechtszaal. Daar komen beklagden voor de rechter en deze kan hen vrijspreken of veroordelen. In de Bijbel heet vrijspreken : rechtvaardigen ; en veroordelen : verdoemen. Voor elke aardse rechtbank moeten schuldi- gen worden veroordeeld en onschuldigen wor- den vrijgesproken. Maar dit is nu het wonder- heerlijke van de hemelse rechtbank, dat daar schuldigen worden vrijgesproken of gerecht- vaardigd. En toch gaat de **HERE** naar het volste recht te werk. Hij spreekt goddelozen vrij om Christus' wil, op grond van Zijn vol- doening. Goddelozen — zoals wij zijn — worden niet rechtvaardig verklaard op grond van onze werken. Ook niet op grond van ons geloof, alsof dat geloof ons Gods vrijspraak waardig zou maken. Maar wel worden we gerechtvaardigd **door** het geloof. D.w.z. de vrijspraak of de rechtvaardiging wordt ons deel door te geloven.

We mogen ook wel zeggen, dat we door het geloof **rechtvaardigen worden**. Maar dat woord „rechtvaardigen” moeten we dan wel goed verstaan. We zijn geneigd om bij dat woord „rechtvaardigen” te denken aan men- sen, die geen zonde hebben of doen. Als op school of catechisatie wordt gevraagd aan de kinderen : „Zijn er wel rechtvaardigen?”, dan is het tien tegen één dat geantwoord wordt : „Nee, die zijn hier op aarde niet”. Men bedoelt daarmee te zeggen : „Er zijn geen mensen zonder zonde”. Dit laatste is waar. Maar het is niet waar, dat er geen rechtvaardigen zijn. Allen, die in de Here Jezus geloven en zo vergeving der zonden en vrede met God hebben, zijn rechtvaardigen. Ze worden er niet maar voor gehouden, maar ze **zijn** het. Want door het geloof staan ze weer in de rechte verhouding tot God. Ze staan weer met het gezicht naar de **HERE** toe om zo te zeggen. God heeft hen van vijanden tot Zijn vrienden gemaakt. In Christus zijn ze rechtvaardig voor God en hebben ze recht op het eeuwige leven.

En dat zijn ze geworden „zonder werken der wet”. Zonder aan de eisen der wet vol- daan te hebben. Zonder Gods vergevende liefde verdiend te hebben. Ze hebben integendeel alles verbeurd. Dat wil niet zeggen, dat gelovigen geen goede werken doen. Ze hebben daar lust in en ze doen ze. Wee als zij ze niet doen ! Daaruit zou blijken, dat ze niet echt in de Here Jezus geloven. Maar gelovi- gen doen geen „werken der wet”. Ze zijn geen slaven meer, die onder de zweep van de wet aan Gods toorn trachten te ontkomen. Ze trachten niet Gods gunst te verdienen, want die hebben ze al in en om Christus. Voor werken der wet is geen plaats waar het Evangelie heerst. Daar is alleen plaats voor geloof en werken des geloofs.

„Of is God alleen de God der Joden? Niet ook der heidenen? Zeker, ook der heidenen”. Als God alleen een God der Joden was, dan zouden deze zich kunnen verbeelden — zoals ze zich verbeeld hebben — door de werken det wet gerechtvaardigd te worden. Maar wat moest er dan van de heidenen worden? Moesten die dan eerst Joden worden en zich laten besnijden en door de wet Gods gunst verwerven? Ja, dat zou dan moeten. Maar gelukkig is het anders. God is voorwaar ook voor de heidenen een genadig en een barm- hartig God. Daar heeft Paulus wat verdriet van gehad, dat de Joden hier niet aan wilden. Wat heeft hij tegen het Judaïsme moeten vechten, dat het alleen-recht op Gods liefde voor de Joden opeiste!

De apostel roept triumfantelijk uit : „Ja, ook der heidenen ; nademaal Hij een enig God is, Die de besnijdenis rechtvaardigen zal uit het geloof, en de voorhuid door het ge- loof”. Het „nademaal” van de St. Vert. verkies ik boven het „indien” van de N.V. Paulus stelt het niet onzeker of er één God is voor Joden en heidenen. Dat staat voor hem vast. We kunnen het best vertalen met de Vert. Petr. Canisius : „**Want** het is dezelfde God”.

Hij zal de besnedenen rechtvaardigen **uit** het geloof en de onbesnedenen **door** het ge- loof. In de St.V. is sprake van „besnijdenis” en „voorhuid”. Maar daarmee bedoelt Paulus stellig besnedenen en onbesnedenen, dus : Joden en heidenen. Met beiden zal God altijd weer handelen naar de wet des geloofs. Naar de heilsorde des geloofs zouden we kunnen zeggen. We zouden kunnen vragen of er nog niet een klein verschil is tussen Gods han- delen met besnedenen en onbesnedenen? Er staat immers, dat God de besnedenen zal rechtvaardigen **uit** het geloof en de onbesne- denen **door** het geloof. Het staat wel vast, dat dit verschil in woordjes geen zakelijk verschil uitmaakt. Het komt me voor, dat Paulus even gedacht heeft aan diegenen, die groot verschil aannamen tussen de weg der zaligheid voor de Joden en die voor de heide- nen. Welaan, zegt Paulus, wilt ge verschil? Nu dan, Dezelfde God zal de Joden recht- vaardigen **uit** het geloof en de heidenen **door** het geloof. M.a.w. er is geen verschil. Men zou het ook andersom kunnen zeggen : De Joden door het geloof en de heidenen uit het geloof.

* * *

Met vs 31 maakt de apostel de overgang naar hoofdstuk 4 : „Stellen wij dan door het geloof de wet buiten werking? Volstrekt niet; veeleer bevestigen wij de wet”. Er is verschil onder de verklaarders of hier met „wet” wordt bedoeld de eis Gods als regel des levens. Dan wel of hier bedoeld wordt het Oude Testament. Naar mijn overtuiging is dit laatste het geval. In Hfdst. 4 gaat Paulus uit het Oude Testament bewijzen, dat de recht- vaardiging door het geloof geen nieuwigheid van hem is, maar dat Abraham ook reeds door 't geloof gerechtvaardigd is. Hij is dus niet in strijd met de Schrift, maar er geheel mee in overeenstemming. Hij zet de Schrift of de wet niet aan de kant, maar handhaaft haar juist. Er is maar één weg der zaligheid voor mensen van het Oude Verbond en van het Nieuwe Verbond, voor Joden en voor heidenen. We mogen ook wel zeggen : Voor mensen van de Kerk en mensen die uit de wereld worden getrokken. Er is maar één God, er is ook maar één Evangelie, er is ook maar één weg der zaligheid. Het is de weg van : Uit genade alleen door het geloof alleen. Wie geloofd zal hebben zal behouden worden, maar die niet geloofd zal hebben zal ver- doemd worden.

H. J. JAGER.

EENHEID DER KERK.... OF....

De behoefte der geloovigen, der belij- ders van de éénheid der kerk zal weer opleven, en er zal hope zijn, dat Jeruzalem herbouwd wordt. Dat moeten wij zoeken. Blijft de kerk gedeeld, zelfs in de belijders der waarheid, dan is zij krachteloos. Dan komt gewis de triomf van het socialisme. Dan zinkt ons vaderland weg.

SIKKEL.

Om de éénheid der kerk

I

Het is een bekend verschijnsel, dat de trouwste strijders voor de zuiverheid, de herleving, de reformatie der kerk, steeds óók waren de taaieste en meest bewogen vechters voor en zoekers van de eenheid der kerk.

Voor oppervlakkige lieden is dat onbegrijpelijk.

Ze stellen zich die strijd voor en om de kerk geheel anders voor en brengen die ook geheel anders in praktijk.

Ze zien het namelijk zo: je strijdt voor „de wáárheid” en „het recht”. Dat is dan vanzelfsprekend de waarheid en het recht zoals zij die zien! Als je die waarheid en dat recht precies en scherp „handhaaft” is de zaak klaar. Dan heb je met de eenheid der kerk verder niets te maken. Want dat strijden voor die waarheid is tegelijk ook het strijden voor de eenheid. Alleen wie die waarheid aanvaardt vormen immers de éne, ware kerk. En de eenheid der kerk kan door „buitenstaanders” slechts gezocht en beleefd worden door zich bij die waarheidsverdedigers aan te sluiten, zich aan wat zij verkondigen gewonnen te geven. Het spreken over de éénheid der kerk, over het zóeken van die eenheid, het strijden er voor, speciaal als zich dat richt op andere „kerkformaties” voelen deze lieden aan als slapheid, halfheid, synthese-geest, ja, misschien wel als verraad van de kerk.

Wie de geschiedenis der gereformeerde kerken kent weet, dat de waarlijk groten de zaak van de eenheid der kerk heel anders hebben gezien en gediend.

Inderdaad deze mannen hebben de waarheid Gods, ook die omtrent de kerk van Christus, gekend, liefgehad, verdedigd. Ze zouden zonder aarzelen hun leven gegeven hebben voor de handhaving en de verdediging daarvan.

Maar juist dáárom hebben ze ook de eenheid der kerk **gezocht**, er voor gestreden, geleden, gebeden.

Oók de eenheid met hen die niet tot de eigen kerkformatie behoorden. Want tot die waarheid Gods omtrent de kerk, ze zagen dat heel scherp, behoorden immers ook dit — en dat zeker niet op de laatste plaats — dat de kerk één zal zijn. Eén, ook „in het zichtbare”. Eén in belijdenis. Eén onder de kansel en aan het Heilig Avondmaal. Eén in het oefenen van gemeenschap op de kerkelijke vergaderingen. Kortom: één in het geloof in de levende Christus. En dus ook in de velerlei openbaring van de kerk in de wereld.

* * *

Zo was het b.v. bij Calvijn. Wie heeft als hij gevochten voor de waarheid der Schriften. Maar wie heeft ook als hij geworsteld voor, gesmeekt om de éénheid der kerk?

Wie zijn geschriften en vooral zijn brieven enigermate kent, weet dat deze grote hervormer bezéten was door de begeerte om de eenheid der kerk te dienen, te bevorderen. Hij zocht de eenheid van allen die wáárlijk in de Here Jezus geloofden als de Zaligmaker der wereld. Hij wilde om die eenheid te bereiken, zo schreef hij eens, zelfs wel tien oceanen oversteken. Hij heeft jarenlang geschreven, gesproken, geploeterd om met de kerken der zwingliaanse reformatie tot overeenstemming te komen. En het was een van de schoonste dagen van zijn moeilijk leven toen dat naar de mens onmogelijke toch werd bereikt. En hoe heeft Calvijn geleden, toen — ondanks hartstochtelijk werken, pleiten, smeken — de luthers en zich geheel van hem afwendden en een scheur in de reformatische kerken trokken, welke een zee van onheil over West-Europa heeft gebracht en tot op de huidige dag is blijven voortbestaan.

Niet anders was het b.v. ook met Van Velzen. Hij was de scherpste, de meest doorzettende, de meest „preciese” strijder voor de waarheid onder alle afgescheidenen. Maar hij is het ook geweest, die, hij was toen bijna negentig jaar, met ongewoon jeugdig vuur heeft gepleit voor de vereniging van „afgescheidenen” en „dolerenden”. In zijn prachtige brochure met de veelzeggende titel: „**De Vereniging van alle gereformeerden tegenover den afval van het geloof in Nederland**”, gepubliceerd vlak na het uitbreken der doleantie, schreef hij:

„Menigmaal is mij gevraagd: Zullen wij, Christelijke Gereformeerden en de Doleerenden vereenigd worden? Als ik iemand zo hoor vragen, denk ik: ik begrijp u niet, of gij begrijpt het werk des Heeren niet.

De Christelijke Gereformeerden hebben de organisatie van 1816 verworpen; ook de Doleerenden zijn aan die organisatie ontkomen.

De Christelijke Gereformeerden hebben verklaard, dat zij de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerken, als de uitdrukking van hun geloof erkennen; en de Doleerenden doen volkomen hetzelfde.

De Christelijke Gereformeerden hebben de Kerkenordening van Dordrecht van 1619 als regel voor het Bestuur der Kerk aangenomen; al de Doleerenden hebben aanstonds, toen zij verlost waren van de organisatie van 1816, verklaard, dat zij nu de Kerkenordening van 1619 tot regel hadden.

Wat wil men meer? De Christelijke Gereformeerden en de Doleerenden zijn vereenigd in alles, waarin de oprecht Gereformeerden in ons land vereenigd moeten zijn. Zij zijn vereenigd door de band des geloofs; een band, waardoor de Heere zelf zijn volk vereenigt. Hij heeft vereenigd. En als de Heere dit gedaan heeft en doet, is de vraag, zullen wij vereenigen? inderdaad, om niets meer te zeggen, voor een Christen geheel onbetamelijk”. (pag. 67/8).

Zo schreef, zo was Van Velzen.

En stond het anders met Prof. Schilder?

Wie hem werkelijk heeft gekend weet, hoe hij hunkerde naar de vereniging van alle gereformeerden in één kerkelijke gemeenschap. Heel zijn polemieek — hij heeft het meermalen openlijk verzekerd — werd gedragen, gestimuleerd door het verlangen naar die eenheid. Alles wat hij b.v. ten aanzien van de Chr. Gereformeerden schreef had maar één tendens, nl. het aantonen, dat de verschillen, welke er tussen Chr. Gereformeerden en Gereformeerden bestaan, géén grond mogen of kunnen zijn voor een kerkelijk gescheiden leven.

Zijn vechten tegen de dominerende statische kerkbeschouwing; tegen een de gescheurdheid der kerk goedpratende en consoliderende pluriformiteitsleer; zijn rusteloos prediken dat het essentiële van de kerk is het voortgaande vergaderen door Christus van de gelovigen; zijn steeds herhaalde oproep tot ieder, die zich christen noemde, om naar Gods wet met Christus mee te werken in diens vergaderingsarbeid; zijn verleggen van het accent van het (gegeven) instituut op het steeds voortgaande instituëren der kerk — het waren alle momenten van Schilders éne, taai volgehouden, worsteling om de „zichtbare” eenwording van Christus kerk.

Hij had óók de breedheid der kerk lief. Hij keek er nauwlettend op toe, dat in de kerk niemand gebonden werd dan aan wat werkelijk confessioneel is. Hij sprak dikwijls de bekende woorden: „Ik ben het in veel niet met Hepp eens, maar ik wil hem niet uit de kerk hebben!” En dat andere, gesproken na de vrijmaking: „Wij moeten de eenheid met de Chr. Geref. Kerk zoeken en willen. Ik heb er de Theol. Hogeschool en twintig jaar kerkelijke moeite voor over”. Niet voor niets schreef hij meer dan twintig jaar vóór zijn dood, dat op zijn graf niets anders mocht gebeideld worden dan dat éne: „Dat ze allen één zijn”.

* * *

Een van de grote strijders in en voor de kerk van Christus was „de oude Sikkel”. De te weinig gekende, te weinig gewaardeerde, te véél vergeten, waarlijk profetische figuur uit het laatst van de vorige en het begin van deze eeuw.

Wat heeft Sikkel gestreden! Ononderbroken. En op „alle fronten”. De „Hervormde Genootschapskerk” heeft geen feller vervolger gekend dan hij. Hij haatte haar met een heilige haat. En hoe is hij opgetornd tegen liberalisme, socialisme, doperse dwalingen, sectarisme. En vooral tegen de zonden van sectarisme, zelfgenoegzaamheid, lamlendigheid, liefdeloosheid, zelfingenomenheid, laatzinnigheid in eigen kring.

Maar er is ook niemand onder de gereformeerden uit die tijd, die zo heeft aangedron-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

gen op, gesmeekt om, geworsteld voor de éénheid van allen die de HERE in oprechtheid lief hadden.

Ik wil over Sikkels worsteling voor de eenheid der kerk in een paar artikelen het een en het ander vertellen. En ik wil daarbij speciaal laten zien in welke geest, in welk gelóóf, hij dat deed.

* * *

Sikkel was een volbloed „dolerende”, een rasechte doleantie-man.

Dat wil zeggen: hij moest niets hebben van „afscheiding” als middel om tot reformatie der kerk te komen. Hij veroordeelde scherp een „afscheiding” van de Ned. Herv. Kerk als weg tot het herstel, de reformatie der kerk.

Sikkel had resoluut en radicaal voor „doleantie” gekozen.

Dat wil zeggen: Hij had zijn hart verpand aan de theorie, dat de kerk des Heren in ons vaderland — de gereformeerde kerk der Nederlanden — ook onder het „juk” van de onwettige, goddeloze „hiërarchie” van 1816 als gereformeerde kerk was blijven voortbestaan. Hoe geschonden, verdorven en schuldig zij, mee dáárdoor, ook geworden was. Hij was dus voorts ook van oordeel, dat die kerk ge-re-formeerd moest worden door het „afwerpen” van het juk van die hiërarchie, het vernietigen van heel die „satani-sche” organisatie, waarin Koning Willem I de kerk had geperst. En dat de kerk zich na deze afwerping werkelijk binden moest aan belijdenis en kerkorde om daarna, door prediking, vermaan, rusteloze arbeid, speciaal door getrouwe tucht-oefening, de oude kerk, onder beding van Gods genade, weer tot nieuw leven te wekken.

Ja Sikkel was een echte „dolerende”! En met vuur verdedigde hij de dolerende opvattingen tegenover de afgescheiden broeders. Meermalen viel hij de idee en de werkelijkheid van de afscheiding scherp aan.

Maar — niemand ijverde krachtiger en bewogener dan hij voor de éénheid, de alomvattende kerkelijke eenheid van afgescheidenen en dolerenden! De verschillen welke tussen die beide kerkengroepen bestonden, en die hij allerminst bagatelliseerde, vormden voor Sikkel in geen enkel opzicht een belemmering om niet vol enthousiasme voor die eenheid te ijveren en haar te bevorderen.

Als de eerste synodale vergadering der dolerende kerken het besluit neemt om de eenheid met de Chr. Geref. Kerk te zoeken, juicht Sikkel het uit. Het was z.i. het belangrijkste besluit van de synode.

„Dit besluit, zo schreef hij, moet alle godvreezende harten tot blijdschap en dankbaarheid stemmen.

De Nederd. Geref. Kerken (de dolerende kerken - C.V.) hebben hiermee tot de Chr. Geref. gezegd:

1e. Wij **begeeren** de vereniging; 2e. hier **zijn** wij, om met u te onderhandelen; en 3e. wij **wensen** daarbij in alles voor **Gods Woord** te buigen.

De synode van Assen (die van de Chr. Geref. Kerk - C. V.) **kan** dat voorstel niet

afwijzen zonder des Heeren volk te bedroeven en te zondigen tegen de broederlijke liefde.

Er wordt slechts gevraagd **overleg**: om tot een voorstel te **komen**.

Dat **overleg** mag niet geweigerd worden, daar Gods Woord als éénig richtsnoer wordt erkend.

De Heere wil dat overleg.

Het voorstel, dat uit dat overleg tusschen de wederzijdsche deputaten mocht geboren worden, zal dan **daarna** door de verschillende Synoden en door de Kerken **beoordeeld** moeten worden, en dan kunnen **ten slotte** en de Synode der Chr. Geref. en de Voorl. Synode der Ned. Geref. **zelve** uitspreken, of zij meenen, dat het voorstel behoort **aangenomen** te worden. Achten die Synoden het voorstel verkeerd, dan hebben zij het eenvoudig te verwerpen.

Ons dunkt, het moet ieder die **Sion** liefheeft, duidelijk zijn, dat in Utrecht de rechte weg ingeslagen is. Bescheidenheid, voorzichtigheid en ijver mochten de liefde besturen, om het rechte middel te kiezen".

En hoe Sikkels onder deze pogingen gesteld was blijkt wel uit het volgende.

„Geve de Heere aan de broeders in Assen

licht en genade, om Zijn goeden en welbehagelijken en volmaakten wil te verstaan en aan onze Kerken een antwoord te geven, dat de Kerk des Heeren ten goede komt.

O, hoe liefelijk zou het zijn, als weldra alle gedeeldheid met alle ellende, die zij medebrengt, wegviel en wij als broeders samen mochten wonen.

Ga er daartoe, onder verootmoediging, gebed op tot den troon.

Zien wij op menschen met al hunne vleeschelijkheid, met al hunne eigenaardigheden en verschillen, met al hunne zonden, dan is er geene hoop.

Maar Hij, die ons in Zijne ééne Liefde, in Zijn ééne Besluit, in Zijn Eengeboren, in Zijn ééne Verbond heeft, — Hij kan ons ook vereenigen in ééne weg, ééne wil, en één bedoelen.

Het is ééne en dezelfde Genade, die heerscht tót het eeuwige leven door Jezus Christus onzen Heere".

Dat was het begin van Sikkels worsteling om de eenheid met de Chr. Geref. Kerk.

Er is nog een vervolg!

Daarover een volgende keer.

C. V.

Schilder eenzaam aan de kop

Fundamentele Vragen XXVI

Op 22 maart 1935 publiceerde De Standaard het volgende bericht van het persbureau Vaz Dias: „Naar wij uit gewoonlijk goed ingelichte bron vernemen, zal er in de redactie van het gereformeerde weekblad „De Reformatie" andermaal een belangrijke wijziging komen. Dit blad, dat om zijn redactiewisselingen zeker bekend is (vroeger traden achtereenvolgens reeds Prof. dr. F. Buytendijk, dr. J. C. de Moor, dr. K. Dijk en Prof. dr. V. Hepp uit de redactie), zal met ingang van de nieuwe jaargang in October, twee van zijn tegenwoordige drie redacteuren zien heengaan. Naar verluidt heeft de uitgever het verband met de commissie van uitgave van dit blad, die voor dit blad een soort bestuur vormde, verbroken. In deze commissie hadden o.m. zitting Prof. dr. T. Hoekstra te Kampen, ds C. Lindeboom te Amsterdam, dr. G. Keizer te Tiel en ds F. C. Meyster te Rotterdam. De bekende Prof. dr. K. Schilder zal met den uitgever verder samenwerken, de twee andere tegenwoordige redacteuren, dr. C. Tazelaar en Prof. dr. J. Waterink, houden op redacteuren te zijn van dit blad".

Schilder vond dit bericht voorbarig, tendentius en onjuist. Onjuist omdat De Moor nimmer redactielid was, Hepp niet als de andere redacteuren vrijwillig maar gedwongen heenging en het uittreden van Tazelaar en Waterink niet op één lijn te stellen was met vroegere redactiewisselingen. Tendentius vond Schilder het bericht, omdat hij meende dat De Reformatie door dit bericht in een ongunstig daglicht werd geplaatst en voorbarig, omdat het bericht niet van de redactie zelf was uitgegaan. Het persbureau mocht ook na ruggespraak niet aan Schilder vertellen wie het bericht had gelanceerd. Schilder verdacht Waterink maar kon daarvoor geen bewijzen in handen krijgen. Toen bovendien uit de pers bleek dat Waterink en Tazelaar gevraagd waren voor een nieuw weekblad werd de samenwerking per 1 april 1935 reeds verbroken en niet met de nieuwe jaargang per 1 oktober 1935. Voortaan zou alleen Schilder redacteur zijn en zou hij zonder consortium rechtstreeks met de uitgever samenwerken.

Aan deze gebeurtenis ging een vergadering van het consortium op 27 december 1934 vooraf. In deze vergadering werd namelijk het conflict besproken dat reeds eerder tussen Schilder en Waterink was ontstaan.

Zoals bekend had Schilder in De Reformatie partij gekozen tegen de Calvinistenbond, omdat daarin de groep van dr. Geelkerken en barthianen waren opgenomen, terwijl de gereformeerde grondslag toch duidelijk zich hiertegen verzette. Hepp, Kuypers en andere hoogleraren van de V.U. namen echter het standpunt in dat, deze grondslag medewerking aan de Calvinistenbond mogelijk maakte en dat de medewerking van bar-

thianen een zaak was van persoonlijke verantwoordelijkheid. Tegen enkele ongereformeerde leden had men in deze bond geen overwegend bezwaar, ook niet tegen enkele ongereformeerde sprekers en bestuursleden.

Midden september 1934 werd gepubliceerd dat te Amsterdam van 23 tot 26 oktober een tweede internationaal congres van gereformeerden (Calvinisten) zou worden gehouden. Naast de namen van Berkouwer, Colijn, Grosheide, Hepp, Idenburg, Kolkert, Kuypers, Rutgers, Severijn, Wille en Woltjer werden ook namen genoemd van niet-gereformeerden zoals Haitjema. Schilder valt er over dat de naam van Waterink ook bij het lijstje staat. Hij reageert daarop met de opmerking: „hier wordt één naam genoemd, die, tenzij ik geheel verkeerd mocht ingelicht zijn, op de lijst niet hoort. Ik vertrouw, dat vóór het bezorgen van dit nr. van ons blad de bedoelde al wel op dit punt het communiqué zal hebben gedesavoué" (XIV p. 362). Waterink ging evenwel niet tegen het persbericht in.

Schilder wist dat Waterink van plan was mee te doen, maar hij had ook geprobeerd Waterink tot andere gedachten te brengen. Deze bespreking werd in een stuk vastgelegd, terwijl Waterink beloofde zich nog nader te verklaren. Uit zijn vacantieoord in Zwitserland schreef Waterink dat hij aan het congres zijn medewerking zou blijven geven. Dit bericht heeft Schilder niet ontvangen, zodat Schilder van de veronderstelling uitging dat Waterink niet mee zou doen. Vandaar bovengenoemde reactie.

Eenzijds lag het conflict volgens Schilder ethisch, want Schilder meende te mogen concluderen dat Waterink draaide. Door vrienden werd Schilder wel gewezen op het ongemotiveerde van zijn verdenking, maar pas veel later scheen hij daarvan iets te gevoelen. Anderzijds wilde Schilder niet langer samenwerken met iemand die met een barthiaan als Haitjema samen ging werken en tegelijkertijd een gereformeerde collega als Vollenhoven ging bestrijden. Nader schreef Schilder: „het is duidelijk, dat de bezwaren niet zich richten tegen het noodigen van personen uit verschillende kerken, doch tegen het inhalen van verdedigers van door en door ongereformeerde beschouwingen" (XV p. 55).

Het consortium wilde 27 december 1934 geen keuze doen. De keuze tegen Waterink zou naar buiten betekenen voor de tweede maal een keuze tegen een hoogleraar van de V.U., juist als deze zich solidair verklaarde met verschillende andere prominente V.U. hoogleraren. De keuze tegen Schilder betekende een keuze tegen de man die aan De Reformatie hoe langer hoe meer een eigen karakter gaf en waarvan men de genialiteit moest erkennen. In de vergadering stelde Schilder dat hij desnoeds een nieuw blad zou oprichten, terwijl Waterink en Tazelaar van mening waren dat een nieuw blad een ramp voor het kerkvolk zou betekenen. Het con-

sortium wilde geen keuze doen zodat Schilder zelf met het blad had moeten breken, indien hij zijn koers wilde handhaven. Maar thans bepaalde de uitgever en eigenaar, de heer L. Smit, zijn keuze op Schilder. Hij meende dat hij bij vertrek van Waterink enkele tientallen abonné's zou verliezen, maar bij vertrek van Schilder honderdtallen. Hiermee was de beslissing reeds gegeven: de uitgever brak met het consortium, met Waterink en Tazelaar. Met ingang van de nieuwe jaargang in oktober 1935 zou hij alleen met Schilder in zee gaan.

In een beoordeling van deze redactiewijziging nu vijftienvintig jaar later wordt de ethische zijde van het conflict tussen Schilder en Waterink van minder belang, ook al moeten we erkennen dat het wantrouwen dat Schilder koesterde, ongemotiveerd was. Het ging om de principiële koers van De Reformatie. Hepp en Berkouwer waren bekende bestrijders van het barthianisme, Colijn, Grosheide, Idenburg, Kolkert, Rutgers, Severijn en Wille waren intéger gereformeerd. Zij stonden op het standpunt dat de gereformeerde grondslag hun medewerking aan het internationale congres mogelijk maakte. Als een barthiaan ook meedeed was dat van deze barthiaan een capitulatie voor het gereformeerde standpunt.

Schilder echter meende dat samenwerking met barthianen op een gereformeerde grondslag betekende dat men de barthiaan als gereformeerd presenteerde. Als een barthiaan meedeed was dat voor hem geen capitulatie, maar dan was dat een capitulatie van het gereformeerde standpunt voor het barthianisme.

Dr. K. Dijk was het eens met Schilder en stelde het volgende dilemma: „Prof. Haitjema heeft gelijk, maar dan zijn wij niet gereformeerd en deugt het beginsel van de V.U. niet en moet b.v. Prof. Vollenhoven ophouden met zijn calvinistische, theïstische, schriftuurlijke wijsbegeerte, of het beginsel en de grondslag van de V.U. worden nog onvanzwakt gehandhaafd, maar dan moeten wij de dialectische theologie van Prof. H. als niet-gereformeerd afwijzen" (XIV p. 364).

Ook Vollenhoven en Dooyeweerd waren het grotendeels met Schilder eens. Schilder vernam reeds in juni 1934 dat ook zij zouden gaan medewerken aan het internationaal congres en daarom schreef hij ze persoonlijk om inlichtingen. Dooyeweerd schreef 26 juni en Vollenhoven 27 juni 1934 uitvoerig terug. Hun interesse voor internationale congressen bleek groot omdat daardoor het calvinisme ook in het buitenland meer bekendheid zou kunnen krijgen. Ze waren echter slechts gekend in de eerste besprekingen en hadden toen reeds bezwaren gevoeld. Met de verdere gang van zaken konden ze zich niet verenigen, omdat de wijsbegeerte der wetsidee geen erkende plaats ontving en iemand als Haitjema wel zou spreken. Vollenhoven sloot zijn brief met de opmerking dat Dooyeweerd en hij aan de zijde van Schilder staan. „Voor de vrees, dat ge in dezen ook tegen ons zoudt moeten strijden, ontbreekt dan ook iedere grond".

De winter 1934/35 brengt een knik in de stijgende lijn die de uiterlijke glorie van het leven van Schilder in beeld brengt. Er komt verwijdering tussen Schilder en vele hoogleraren van de V.U., tussen Schilder en het consortium waartoe een aantal leidinggevend predikanten behoorde, er kwam openlijke onenigheid tussen De Reformatie en De Heraut van Kuypers, Credo van Hepp en later het Calvinistisch Weekblad van Waterink en Tazelaar. Aan het nieuwe blad Horizon zegt Schilder na enige weken zijn medewerking op. In de kerken en te Kampen ging men kiezen vóór of tegen Schilder. Schilder stond nu eenzaam aan de kop van De Reformatie, het blad dat gemeenschappelijk door de generatie der jongeren in 1920 werd begonnen. Schilder had gebroken met de meesten van zijn generatie, een generatie die reeds in meer opzichten gebrek aan eensgezindheid vertoonde.

In de verhouding tussen Schilder en Vollenhoven en Dooyeweerd komt in deze jaren ook verandering, maar dan ten goede. Tot 1935 wordt deze verhouding door sympathie op een afstand gekenmerkt, daarna door groeiende samenwerking.

J. STELLINGWERFF.

AMERICANA

XI

De Delaware-conferentie 1942

De Delaware-conferentie, die in maart 1942 werd gehouden over de vraagstukken van de wereldopbouw na de oorlog en van een rechtvaardige en duurzame vrede, onder voorzitterschap van o.a. John Foster Dulles gelijk wij de vorige keer meedeelden, gaf een soort „boodschap” uit.

De inleidende verklaring had het karakter van een „credo”, een geloofsbelijdenis. Alle zinnen beginnen met „wij geloven”. Heel summier, in gecomprimeerde vorm, komen ze op het volgende neer wat betreft het inleidende gedeelte (Ik citeer uit Adolf Keller): „De beginsels waarop een wereldorde rust, schijnen zich te dekken met dat wat de mensen die van goede wille zijn, als een deel van de zedewet hebben aangenomen”.¹⁾

Eén zo'n inleidende zin geeft stof tot een aantal overwegingen.

De eerste is die van vaagheid. Wat een voorzichtigheid en wat een tasten en wat een onhelderheid.

De tweede is, dat we ons „realiseren, dat we hier meteen in de buurt van het „natuurlijk licht” zijn, waarover de Dordtse Leerregels zulke klare uitspraken hebben gedaan.

De derde is, dat we hier ook in de buurt zijn van de denkbeelden van de jonge Diepenhorst, leerling uit de school van Kuyper, hoogleraar aan de Vrije Universiteit, die wil uitgaan van het „algemeen menselijke”, waarover indertijd, als we ons wel herinneren, in „Kracht en Doel der Politiek” zo'n scherp oordeel is geveld. Of liever de jonge Diepenhorst is in de buurt van deze denkbeelden gekomen, wat op zich zelf begrijpelijk is, aangezien hij voorstander is van het streven van de Wereldraad van Kerken. Deze Amerikaanse denkbeelden van mensen als Foster Dulles en Dr Weigle, de voorzitter van de Federale Raad van Kerken in Amerika in die dagen, zijn in de kringen van de Wereldraad niet vreemd.

De vierde overweging is deze, dat we hier in aanraking komen met denkbeelden, die verwant zijn aan een natuurrecht dat algemeen menselijk zou zijn; en we zijn hier niet ver van de „eeuwige beginselen”, waar artikel III van het Program van Beginselen der Anti Revolutionaire Partij over placht te spreken. Deze eeuwigse beginselen werden ook gedacht algemeen menselijk van karakter te zijn.

De vijfde overweging is, dat we vlak bij het „humanum”, het algemeen menselijke zijn, waar prof. Van Niftrik aan wil vasthouden. En we moeten ons voorstellen, dat in de calvinistische erfenis van het verleden, vele denkers zich met het zogenaamde algemeen menselijke natuurrecht en met het „licht der natuur” hebben bezig gehouden als een wezenlijk en onmisbaar uitgangspunt voor een zekere wereldorde. Als we daar aan denken schrikken we niet al te erg over deze vaagheid en vreemdheid.

Ten zesde overwegen we dat de uitdrukking „mensen die van goede wille zijn”, bij remonstranten en roomsen ingang en sympathie vermag te vinden, maar niet bij gereformeerden, die belijden, dat de wil van een mens van nature dood is in zonden en dat die wil derhalve onbekwaam is om het ware goede (dat is de onderhouding van de wet Gods) te doen, tenzij hij door de Geest Gods wordt vernieuwd. Al is het waar „dat in de mens enig licht der natuur nog overgebleven is, waardoor hij behoudt enige kennis van God, van de natuurlijke dingen, van het onderscheid tussen hetgeen betamelijk is, en ook betoont enige betrachtting tot de deugd en tot uiterlijke tucht. Maar zóver is het van daar, dat de mens door dit licht der natuur zoude kunnen komen tot de zaligmakende kennis Gods, en zich tot Hem bekeren, dat hij ook in natuurlijke en burgerlijke zaken dit licht niet recht gebruikt; ja veel meer ditzelve, hoedanig het ook zij, op onderscheidene wijze geheel bezoedelt en in ongerechtigheid ten onder houdt”. (D. Leerr. III/IV par. 4). In deze vage en vreedende uitspraak van de Delaware-conferentie ontdekken we een zeer duidelijke afbuiging van de gereformeerde belijdenis inzake het punt van het bederf der menselijke natuur; en dit is geen

periferische zaak (aangenomen voor een ogenblik dat er periferische zaken in de belijdenis worden beleden, des neen). Daaruit is verklaarbaar het opvallend optimisme ten aanzien van de zondige, en door de zonde verscheurde mensenwereld. Wat een optimistische verwachtingen omtrent hetgeen de mensen, de gevallen mensen, zonder de wederbarende werking van de heilige Geest tot stand zouden kunnen brengen. Want dit laatste sprak men op de conferentie te Delaware, Ohio, uit in deze vage bewoordingen. Dat wordt steeds duidelijker als men doorleest wat daar is uitgesproken.

Dit wordt al duidelijk — dit is onze zevende overweging — als men opmerkt, dat men heeft gezegd, dat de wereldorde „rust” op „beginsels”. En deze „beginsels”, waarop de wereldorde heet te „rusten”, schijnen samen te vallen met dat wat de mensen van goede wille „als een deel van de zedewet hebben aangenomen”. Hier is men erg onzeker. „Schijnen samen te vallen”, met een „stuk of deel” van de zedewet. Wat is dit? Nu, wij geloven niet veel van deze denkbeelden. We geloven niet, dat de wereldorde „rust” op iets wat de mensen van goede wille hebben aangenomen — (hetgeen niet betekent dat we gering denken over de burgerlijke deugden van vele ongelovige mensen en over de humane houding van vele mensen die God niet vrezen. O, neen, dat is een weldaad), maar dat zij rust in God, de Onderhouder van de werken zijner handen. Wij geloven, dat de wereldorde „rust” in de hand van de God en Vader van onze Here Jezus Christus. Die hand is een almachtige hand, die over alles gaat, zó, dat niets ons bij geval overkomt; ons niet; zijn kerk en zijn volk niet, maar ook de hele wereld niet. Die hand houdt de wereld in stand. Die houdt door haar kracht ook Gods volk in stand. Die hand kan tuchtigen en kastijden en „stukslaan”, met een ijzeren roede, Ps. 2. Maar die zelfde hand kan de boog verbreken, het wapentuig verbrijzelen. Dan houden de oorlogen op tot aan de einden der aarde.

We zijn gewaarschuwd als we lezen achter de boven geciteerde woorden:

„Wij verheugen ons daarover. Want de vrede eist samenwerking van mensen uit alle volken, rassen en godsdiensten”.

Na de bovenstaande overwegingen behoeven wij hier niet lang bij stil te staan. Het is duidelijk, dat dit een onchristelijk optimisme is bij deze Amerikaanse „christenen”. We noemen dit een „onchristelijk” optimisme omdat het niet gebaseerd is op de openbaring in de Schriften, niet gebaseerd op de belijdenis van de kerk der eeuwen, die men ook in Amerika wel heeft en wel kent. Voor wat de Presbyteriaanse Kerken aangaat, denken wij aan de Calvinistische Westminster Confessie, die in de kerk van Dulles geen onbekende is. Dulles is presbyteriaan. Men heeft in deze Amerikaanse kringen het Woord veelszins verlaten en dientengevolge ook de confessies die overeenkomstig dit Woord spreken, en men zocht een wereldvrede te maken met behulp van alle menselijke krachten uit alle godsdiensten, de „christelijke” godsdiensten van allerlei confessie en aard, zonder onderscheiding naar de waarheidsvraag, en daarna ook de niet-christelijke godsdiensten. Alle menselijke krachten moesten in samenwerking de wereldvrede garanderen. Als dit geen gebroken bakken zijn, die men zichzelf heeft uitgehouwen, terwijl men de Bron van levend water heeft vergeten, weten wij het niet meer. U ziet hier tevens het patroon van de Wereldraad²⁾ te voorschijn komen. Die Wereldraad was toen in wording. Die is, zoals bekend, pas in 1948 opgericht.

De volgende keer zullen we nog iets uit de punten, die men voor het bereiken van de toekomstige nieuwe wereldvrede als richtlijnen heeft vastgesteld, mededelen.

J. MEESTER.

¹⁾ A. Keller, Amerikanisches Christentum - S. 441.

²⁾ Over de Wereldraad en de hele Oecumenische Beweging schreef C. v. d. Waal, zijn in vele opzichten voortreffelijk boek: Antithese of Synthese? Enschede, 1951.

KRITISCHE KRABBELS

„Leg het maar op 't kastje”

Uit mijn jeugd herinner ik mij een boer, die als zeer christelijk, zeer gereformeerd en als zeer gierig bekend stond. Alleen wat het laatste, de gierigheid, betreft, klopte de bekendheid op de feiten.

Helaas.

De wereld heeft dat soms beter door dan de mensen van de kerk. Dat pleit nog niet voor de wereld en dat pleit nog niet tegen de mensen van de kerk. Immers de eersten denken van een christen graag kwaad en de laatsten hopen, wijl 1 Corinthen 13 in hun hart geschreven staat, van de broeders gaarne het beste. Ofschoon die liefde zich ook wel eens wat meer uiten mocht in het liefdevol bestraffen van de broeder onder vier ogen. Maar dat deden in dit geval de broeders niet. Zelfs de ouderlingen lieten dat na. Wie bestraft nu een broeder omdat hij op de centen is gelijk een bok op de haverkist? Daar práát je over. Maar dat zeg je iemand toch niet in zijn gezicht!

Maar wat de broeders niet deden, dat deed op zijn manier een... jood.

Dat was een veekoopman. En die had van de boer een best slachtbeest gekocht. Voor rond negenhonderd gulden. Met de belofte van spoedige betaling.

Tegen zijn gewoonte kwam Nathan op zondagmiddag zo om de theetijd bij de boer op bezoek. Daar keek de boer en de familie van op. En na wat gepraat over het mooie weer en zo kwam de boer te vragen of er misschien wat bizonders was?

„Bizonders”, vroeg Nathan, — en er begonnen een paar lichtjes in zijn ogen te schitteren. — Bizonders? Nou, dat nu niet, maar, eh, ik kwam de koe betalen. Je wou immers gauw je geld hebben? En ik dacht zo: het is mooi weer vandaag, ik kuier maar eens naar Duinzicht. Dan kan ik afrekenen en dan is dat ook wèer de wereld uit.

De hele familie schrók er van.

Dat Nathan dát nou niet wist: op zondag een koe betalen! Maar daar was hij tenslotte een jood voor.

De boer bracht hem aan z'n verstand wat hij niet scheen te weten: Nathan, op zondag doen we geen zaken. Je moet hier op zondag geen koe komen kopen en je moet ook op zondag geen koe komen betalen.

Nog nooit had de jood zó dom gekeken.

Maar zo dééd hij maar.

Hij wist er alles van.

Maar hij had gedacht: daar trapt die duitdief wel in. Zondag of geen zondag — negenhonderd guldentjes die strijkt hij op de zondag óók wel op.

In zoverre was het voor hem een tegenvaller.

Maar hij hield zich goed.

Best, boer, zei hij, dan neem ik het geld maar weer mee. En dan zien we elkaar vrijdag over een week wel op de markt. Déze week moet ik naar Leeuwarden.

Een poosje later stond hij op.

De boer moest gaan melken.

En hij ging naar huis.

Doch toen hij bijna het erf af was, werd hij geroepen: „Na-than! Na... than!”

Hij keek om.

Het was de boer.

Nathan ging terug.

De boer zei: Nathan, dat moet je nou niet weer doen, maar leg het voor deze keer maar op het kastje. Dan zal ik het morgen wel eens nakijken.

Hetgeen Nathan deed.

Acht briefjes van honderd.

De rest in briefjes van tien.

Toen ging hij voor de tweede keer.

Maar nog was hij niet bij het hek of hij werd wéer geroepen: „Nathan! Na... than!”

Hij keerde terug.

Vroeg onnozél: Wat is t'er?

De boer zei: Nathan, er ligt een tientje te weinig.

Dat wist ik, zei de jood.

En gaf het tientje.

Zei: „Ik dacht dat je het anders mórgen zou nakijken. Het is nou toch zóndag?” En weer schitterden zijn zwarte kraallogjes ondeugend.

Nathan heeft niet nagelaten overal te vertellen hoe hij die boer had tuk gehad.

Het werd in de streek een spreekwoordelijk gezegde: „Leg het maar op 't kastje”.

Wat hebben de mensen om die jood een schik gehad! Ook mensen van de kerk. Ook broeders.

Toch waren er enkelen die er verdriet om hadden. Tot die enkelen behoorde ook de dominee. Die heeft er toen ook over gesproken. Niet met anderen, maar met de boer. Niet over de ontheiliging van de zondag. Maar over de gierigheid. Die ook hier weer een wortel bleek van allerlei kwaad.

* * *

Ik moest daar onlangs op eens weer aan denken. Aan dat: „Leg het maar op het kastje”. Aan de boer, die in een van de „gevallen van de consciëntie” zijn geweten dacht te redden door het geld niet aan te pakken, doch het „op het kastje te laten leggen”. En die het niet op het kastje liet liggen.

U moet n.l. weten dat onze dominee onlangs een advies kreeg. Om n.l., indien hij gewetensbezwaren mocht hebben tegen het betalen van de „premie” voor de A.O.W. gebruik te maken van de mogelijkheid om die „premie” als aanslag voor een andere soort belasting te voldoen.

Ik weet niet of dominee gewetensbezwaren heeft.

Maar wel hoop ik dat hij zijn geweten niet op deze manier „ontlast”.

Wat zou God de HEERE er van zeggen, wanneer dominee voor Loket 1 van de ontvanger zou betuigen: Ik mag wat U vraagt om Godswil niet betalen aan dit loket? En wanneer hij het geld wel neertelt voor Loket 2?

Eerlijk gezegd: ik hoop niet dat dominee „het geld op het kastje legt”.

FRATER.

Situatief denken

I

In zijn in 1927 verschenen boek: „De strijd voor nieuwe maatschappijvormen”, handelt prof. P. S. Gerbrandy in het hoofdstuk: Calvinisme en Kapitalisme, uitvoerig over de grote invloed van Calvin en het calvinisme op de ontwikkeling van de gehele westerse samenleving.

Calvijn kon, door zijn radicale, reformatorische breuk met de roomse filosofie, die de maatschappelijke ontwikkeling remde; door zijn voor die tijd bijna revolutionaire beginselen van kerkregering, waarbij de diepe en eeuwenoude kloof tussen clericus en onmondige leken werd overbrugd; door zijn machtige geloofsvisie, die heel het leven bracht onder de absolute souvereiniteit van het Woord, niet alleen aan de Kerk, maar ook aan de samenleving nieuwe waarden en nieuwe maatstaven schenken, die voor de maatschappelijke ontwikkeling in de volgende eeuwen van grote en constructieve betekenis bleken te zijn.

Tot dezelfde — overigens geen nieuwe — conclusie komt ook prof. Banning in zijn nieuwste sociologische studie: Maatschappij, Kerk en Evangelie.

In tegenstelling tot het lutheranisme, aldus prof. Banning, moet van het calvinisme worden gezegd, dat het inspirerend heeft gewerkt op de politieke en sociale ontwikkeling in de wereld. Banning wijst er dan op, dat het Calvinisme krachtens zijn „theocratisch ideaal” bij zijn aanhangers een diepe geïnteresseerdheid heeft weten te wekken en te voeren voor sociale en politieke bewegingen. Daarbij stond, zegt Banning, het calvinisme steeds aan de spits van de strijd voor de vrijheden des volks en tegenover kerkelijk en politiek despotisme.

Vrijwel alle historieschrijvers en sociologen — ook de niet gereformeerde — zijn het er over eens, dat het calvinisme door zijn radicale breuk met de thomistische filosofieën, door zijn democratische kerkregering en door zijn geloofsvisie een nieuwe richting heeft gegeven aan het verstarde sociaal-economische leven, waarin zowel handenarbeid, als het verwerven en beheren van bezit eeuwenlang als iets minderwaardigs was beschouwd.

Het kan niet anders — en als het wel anders is, deugt het niet — of het calvinisme van vandaag, voorzover het leeft dicht bij de bron waaruit het zijn geloofsvisie put: het soevereine Woord van God, moet te herkennen zijn aan het inbrengen van nieuwe, constructieve waarden in de maatschappij van vandaag en aan een diepe sociale beweging.

De vreze des Heren immers is het begin van alle, dus ook van sociale en politieke wijsheid. Wie het daarmee waagt, overtreft zijn leraars in beleid. Die vreze des Heren legt door de naastenliefde, door het woord geboden, een beter fundament voor sociale beweging dan het roomse of het socialisme humanisme vermag te leggen.

Zulk een calvinisme, beheerst door de vreze des Heren, zich zonder reserve bindend aan het Woord van God, heeft daarin een sterke weerstand tegen filosofische constructies en doctrines, omdat het door zijn binden aan het Woord alleen de mogelijkheid bezit tot situatief denken en handelen.

In het door Wever te Franeker, in opdracht van de Christ. Nat. Bibliotheek uitgegeven boek over „De industrialisatie en ons volk” schrijft prof. Schippers in zijn bijdrage: Kerk en Industrialisatie, het volgende: „Er kan nooit genoeg op worden gewezen, dat dit calvinisme in sterke mate leerde, inderdaad leerde, dus onderwees, praktisch en concreet onderwijs gaf in het situatieve denken. Vandaar dat het zinvol is te spreken over neo-calvinisme. Wat bedoelt men immers met deze veel gebezigde benaming van het latere en tegenwoordige calvinisme? Niet anders, dan dat na de eerste tijden van het calvinisme, zijn ontstaan in de 16e en 17e eeuw, HET CALVINISME VOORTDUREND GEPOOGD HEEFT DE ONVERANDERDE GEREFORMEERDE GELOOFSLEER TOT GELDING TE BRENGEN VOOR DE PRACTIJK VAN HET CHRISTELIJK LEVEN; DAT HET BIJ DEZE POGINGEN NIET STAR WILDE VASTHOUDEN AAN HET CULTUURPATROON VAN DE GENOEMDE EEUWEN; DAT HET INTEGENDEEL TRACHTTE DE HISTORISCHE STRUCTUURVERANDERINGEN TE ERKENNEN EN TE VERREKENEN”.

„Het (calvinisme) verwijst zichzelf en alle mensen immers telkens weer naar de Heilige Schrift. Daar neemt het zijn uitgangspunt. Zodoende heeft het een wezenlijke reserve tegenover traditie en tegenover een doctrinaire houding. De Heilige Schrift is immers het levende Woord van de levende God, het Woord dat in het heden spreekt. Het elkaar en zichzelf leren luisteren naar dit Woord en de overtuiging, dat het concrete gehoorzaamheid, vraagt, maken open voor nieuwe situaties”.

Wij geven deze nogal uitvoerige citaten om duidelijk te maken, dat niet wij, maar prof. Schippers de auteur is van de term „situatief denken”. Tevens maken deze citaten een eigen begripsbepaling van situatief denken overbodig. Zonder instemming te betuigen met alles wat prof. Schippers later over het situatieve denken opmerkt, zijn wij van mening, dat hij hier wijst op een rijkdom, een eigen-

aardigheid van het calvinisme, die wij niet dan tot eigen schade verwaarlozen kunnen.

En vooral niet als het gaat over onze houding t.a.v. de actuele politieke en maatschappelijke vraagstukken.

Trots alle beweringen van het tegendeel, trots ook de schijn van actualiteit, is de roomse maatschappijleer consequent doctrinair. Ze is tot in de kleinste onderdelen doortrokken van de thomistische filosofie. Ze wordt gedreven door de hunkering naar het voorbijge cultuurpatroon van de middeleeuwen. Daarom kan en doet Rome niet anders, dan al haar — niet geringe — krachten in te spannen om te trachten de samenleving te wringen in het keurslijf van de typisch roomse corporaties.

Met het socialisme is het niet anders. Men mag daar nu het graf van vader Marx verwaarlozen en het graf van de liberale grootvader bijpleisteren, men blijft het zoeken bij idolen. In de plaats van de marxistische filosofie, heeft men het idool van de „gemeenschap” geschoven en die gemeenschapsideologie is voor de moderne socialist evenzeer en even wezenlijk religie, als de op de achtergrond geschoven leer van Marx.

Rome noch het socialisme kan situatief denken en handelen, daarvoor zitten beiden te vast in humanistische constructies.

Rome — en dat moeten we goed blijven zien — is „anders” maar niet „minder” humanistisch dan het socialisme. Anders maar niet minder humanistisch, omdat Rome niet weten wil van de absolute souvereiniteit van het Woord. Naast, en in de praktijk boven het Woord, staat de kerk en haar historie. En dan een kerk, die haar fundamenten niet heeft in het Woord, maar in de thomistische hiërarchistische filosofie.

Tegenover deze twee in onze tijd en in ons land zo machtige humanistische stromingen, staat het calvinisme met zijn belijdenis van de souvereiniteit van het Woord des HEREN.

Het levende Woord van de levende God, dat niet gebonden is aan tijd of plaats, dat het beginsel is van alle wijsheid en altijd concreet en actueel is.

Alleen: dat Woord moet in geloof worden benaderd en alleen in geloof worden gehanteerd.

Dit is in het verleden weleens vergeten.

Blakende van activiteit en brandende van liefde voor de gereformeerde waarheid zocht men in de Schrift meer naar bevestiging van, dan naar een oordeel over eigen politieke of maatschappelijke opvatting.

Als men dan meende zulk een bevestiging gevonden te hebben, vormde de eigen opvatting plus de vermeende schriftuurlijke bevestiging het materiaal voor de constructie.

En alle constructies hebben dit gemeen, dat ze binden waar de Schrift vrijheid laat.

Het gevolg van deze benadering en hantering van het Woord — en van de belijdenis — was, dat de z.g. Schriftuurlijke beginselen verre van onveranderlijk bleken te zijn en in discredit kwamen.

Waar constructies komen wordt, veelal ongeweten en ongewild, aan de souvereiniteit van het Woord tekort gedaan en verdwijnt tevens de mogelijkheid tot situatief denken.

Wormer.

JAC. WIJNANDS.

De Reclasserings-bezoeker

(II)

Meer dan eens wezen we er reeds op, dat het 't doel is van de Re-classering de gevangene weer in het leven, d.w.z. in al de levensverbanden, waarin hij vroeger was ingegroeid, waarvan hij deel uitmaakte, in te schakelen, als hij na langere of kortere tijd zijn vrijheid herkrijgt.

Ook in dit proces heeft de Reclasserings-bezoeker zijn plaats en zijn taak.

Voor al deze verbanden is zeker het belangrijkste de band van de gestrafte aan de Here, aan de kerk, aan de gemeente. Deze band weer te herstellen zal dan ook doel en taak zijn van de Reclasserings-bezoeker.

Piet was de zoon van een paar eenvoudige, vrome, hardwerkende mensen, die oorspronkelijk in Zeeland woonden, maar tengevolge van de tweede wereldoorlog terecht waren

gekomen in Amsterdam, waar ze al spoedig werk en brood vonden, zij met hun kinderen. Ook Piet. Zijn opvoeding bracht mee, dat hij geregeld mee ter kerk ging, de catechisaties volgde; lid werd resp. van de Knapen- en van de Jongelingsvereniging: een nette, op passende jongeman, die zich echter wonderwel aan het amsterdamse milieu aanpaste; wien het niet moeilijk viel een goede betrekking te vinden. Vlot in de omgang, kreeg hij echter al spoedig contact met vrienden, die in de oorlogsjaren hun slag trachtten te slaan met een handel, die in strijd was met wat de Catechismus ons leert omtrent het achtste gebod. En zo dwaalde hij steeds verder weg uit het ouderlijke huis: hij huwde een burgerlijk-brave en -nette vrouw, maar die de Here niet kende noch Hem vreesde; hij ging niet meer ter kerk en voelde zich niet meer thuis in enige Christelijke Vereniging; hij

zocht zijn vrienden in koffiehuzen en restaurants, en stelde daar met hen hun boze plannen op, om op eenvoudige wijze zich in korte tijd te verrijken. De uitvoering van hun laatste plan maakte hem tot een doodslager, waarvoor de rechter hem veroordeelde tot 15 jaren gevangenschap. Zo leerde ik hem kennen als een „verloren zoon”, hoewel nog niet bereid, om op te staan en tot zijn vader te gaan met oprechte schuldbelijdenis.

Natuurlijk bekende hij onbehoorlijk en dwaas en zondig te hebben gehandeld. „Maar de tijdsomstandigheden waren van dien aard, dat het een mens onmogelijk was, op eerlijke en eerbare wijze zich door het leven heen te slaan”, — zo verontschuldigde hij zichzelf. Zijn oude, ziekelijke, geknakte moeder dacht er anders over. Hartroerend waren de brieven, die ze hem schreef, en die hij mij steeds deed lezen. Niet lang duurde het, of ze richtte zich ook rechtstreeks tot mij met haar brieven. Ze had éne bede: „Dat de Here haar zoon wilde bekeren, en dat zij het mochten beleven, dat hij als een uit de doden opgestane in het ouderlijk huis in vrijheid mocht weerkeren.

Gelukkig bleek het al spoedig, dat hij geen aansluiting zocht bij de boeven, waarmee ik dan bedoel, de zogenaamde beroeps-misdadigers; veeleer zich van hen afzijdig hield; ja, eigenlijk met niemand zich inliet. Ook kon hij genieten van de godsdienst-oefeningen, die geleid werden door de gevangenis-predikant: terwijl hij bovendien met bijzondere belangstelling deelnam aan de Bijbelcursus, die eens per week gehouden werd door dezelfde predikant. Zelfs volgde hij een zogenaamde kadercursus, waarin wat dieper ingegaan werd op allerlei kwesties op het gebied van Bijbelstudie en Kerkelijk leven.

Toch ging dat alles, voorzover hijzelf beweerde en ik kon constateren, buiten waarachtige bekering om. Van oprecht berouw, van een innerlijke vreugde in de dienst des Heren, van een echt gebedsleven kon niet worden gesproken. Hoe graag ik de moeder zou hebben willen berichten, dat er tekenen vielen te bespeuren, dat haar afgedwaalde zoon op de goede weg was — ik durfde het haar niet schrijven. Maar zij bleef aanhouden met brieven, met vermaningen, met gebeden. Zij schakelde zelfs haar wijk-predikant in, die af en toe hem schreef en zelfs een enkele maal hem opzocht.

U ziet, hoe hier een prettige samenwerking was tussen ouders, gevangenis-predikant, eigen predikant en reclasseringsbezoeker om een verloren schaap tot de kudde terug te voeren. Al duurde het lang voor enkele tekenen erop wezen, dat er toenadering kwam, ja, dat er de begeerte was belijdenis des geloofs af te leggen, zoals daartoe in de gevangenis de gelegenheid bestaat; en af en toe ook geschiedt. Toch had deze naar afkomst Geref. jongeman nog zoveel kerkelijk besef, dat hij dat doen van belijdenis liever uitstelde tot hij in de vrije maatschappij was teruggekeerd, en zo langs de gewone kerkelijke weg zijn belijdenis zou kunnen doen.

Voor hem was het een moeilijke vraag, of zijn belijdenis-doen hem ook in conflict zou brengen met zijn vrouw. Wel had ze gelegenheid gehad om te scheiden, op grond van het feit dat hij zulk een lange gevangenisstraf moest ondergaan (meer dan 5 jaar), maar dan had ze die scheiding moeten aanvragen gedurende het eerste halfjaar van zijn detentie. Dat had ze echter verzuimd. Nu was het niet meer mogelijk, tenzij op grond van overspel, waaraan echter geen van beiden zich had schuldig gemaakt.

Zo bleef echter het bezwaar, dat het een huwelijk zou worden van een gelovige man met een ongelovige vrouw, want zij wilde van de kerk niets weten. En daar zag hij tegenop, en zijn ouders niet minder. (Tussen haakjes deel ik hier mee, dat toch de vrouw tenslotte scheiding aanvraagde, en daartoe haar man beschuldigde van overspel, terwijl hij er in toestemde, om tegen die valse aanklacht geen bezwaar in te dienen. Zo werd de scheiding een feit).

En brak dan eindelijk, eindelijk de tijd aan, dat hij voorwaardelijk in vrijheid kon worden gesteld na ongeveer 12 jaar gevangen te hebben gezeten. De gebeden van de moeder (en van de vader) werden verhoord. Hoewel meer dan eens nabij de dood, en na herhaalde malen een ernstige operatie te hebben ondergaan, mocht ze het toch beleven, haar zoon, maar nu als een gelovige, in haar huis te mogen ontvangen, zij met haar man. Niet zo heel lang duurde het, of hij kreeg kennis aan

een vrouw, die, hoewel niet Gereformeerd, met hem de Here wilde dienen. Samen hebben ze in Amsterdam de belijdenis-catechisatie gevolgd, en hebben ze belijdenis des geloofs afgelegd in de (gebonden) Geref. Kerk; ook werd hun huwelijk kerkelijk bevestigd.

Natuurlijk is dit verhaal niet bedoeld, om daarmee de indruk te vestigen, dat het altijd zo gaat, als een ontspoorde in de gevangenis terecht komt en daar voorwerp wordt van de bemoeiingen van de Christelijke reclassering. Want zo gaat het niet altijd.

Maar wel wilde ik hier een indruk geven van wat er door allerlei instanties verricht wordt, om een afgedwaald schaap tot de schaapskooi Christi terug te voeren; waarbij ik er ook nog op zou kunnen wijzen, dat elke gevangene in zijn cel een christelijke scheurkalender heeft hangen (tenzij hij dat pertinent weigert). Zo bezoek ik nog steeds een gedetineerde die zich zelf rekent tot de niet-gelovigen (ongelovig wil hij echter niet heten); maar die elke morgen trouw de meditatie op het blaadje leest. In dat opzicht moet ik hem als mijn meerdere erkennen.

Huizum.

J. VAN DIJK.

BOEKBESPREKING

„Mens en dier”, 1e jaargang, nr 1, febr. '58. Maandblad voor dierenvrienden.

Uitg. v. Gorcum, Assen. Abonn. f 7.50 p. jaar.

De uitgever, die ons het eerste nummer van dit maandblad ter bespreking zond, belooft „vlotte reportages, instructieve rubrieken, prachtige illustraties en een fraaie verzorging”. Zijn doel is: „in de ruimste zin belangstelling wekken voor het dier en voor de relatie mens-dier”. Dit zal er toe leiden, zo hoopt hij, „dat het blad met graagte gelezen zal worden door jong en oud, vakman en leek, hen die van dieren houden en hen die aan dieren nimmer aandacht besteedden”.

Alweer een nieuw maandblad dus — en thans een voor degenen die van dieren houden.

Voor wie dit eerste nummer welwillend kritisch doorleest is het blad niet overweldigend, maar toch misschien aanvaardbaar. Om maar met de plaatjes te beginnen (of doet u dat nooit?): naast de titel prijken twee geitekoppen tussen veel planken. Mens en dier? zult u zeggen. Nee. Het zijn twee echte geiten, al lijkt de oudste op een gereformeerd ouderling uit de Kuyperiaanse periode. En als u doorbladert vindt u drie fragmenten kip, achter gaas en planken, in een morsige hoek; een stenen gevangenis voor mensen die tot flatwoningen zijn veroordeeld; een jongen die een hond aan de riem trekt; een bordje met „verboden toegang”; een hond die een jongen aan de riem trekt; opnieuw het kleine geitje naast de grote geit; twee beladen ezeltjes in een troosteloze woestijn; een olifant in ballingschap, die voor de mens nederige hulpdiensten verricht; weer een beladen ezeltje in de barre zon; schapen op een stoffige binnenplaats; beren achter een ringmuur; een reuzenschubdier in gevangenschap; de ingang van Kopenhagen's dieren-tuin, met (vrij vertaald) het Deense opschrift: hij die hier binnen gaat late alle hope varen; twee kamelen, die een man echter tralies bezien — of omgekeerd misschien; een muskus in een dierentuin; okapi's in een dierentuin; zebra's in een dierentuin; enige katten, en eindelijk een zangvogel in een te kleine kooi met als achtergrond: het tralievenster van een (echte) gevangenis.

Die opsomming lijkt wat mistroostig; is het misschien ook wel. Ook de titels der artikelen bieden weinig troost. „Geen plaats voor konijnen, kippen en duiven?” vraagt de redacteur J. A. Niemeijer. Hij hekelt onze geringe woonruimte, die geen huisdieren meer toestaat; gelukkig past echter de moderne mens zich bij dit euvel aan en gaat over op „kleindieren”, d.w.z. hij gaat aquariums, voliërs en terrariums inrichten. Een globetrotter beweert dat „De liefde voor het dier overal even groot” is; en hij vertelt van ezels, kamelen, olifanten en heilige doch magere runderen, all over the world. Volgt een artikel met „Nieuws van de dierentuinen” en een over „Holger Poulsen, de Deense doctor Portielje”. Een rubriek „De dierenfoto

van de maand” nodigt fotografen uit. „Zingende vogels in een cel” is het verhaal van een moordenaar, die levenslang kreeg, lange tijd vogels mocht houden, en thans zijn dood afwacht zonder vogels. Tenslotte volgt enig kleingoed over Artis, over het aquarium, de walvissenjacht, over duiven, een uil in gevangenschap, Zweedse zalm, een Nederlandse „prijemstaartend” (bedoeld zal zijn een pijlstaartend?) die door een Rus werd geschoten, en een rubriek van de dierenarts.

Dat is vrij veel voor een eerste nummer, en nogal verscheiden ook. Wie zich op dit blad abonneert omdat hij (van) dieren houdt, zal stellig iets van zijn gading aantreffen. Toch zal hij het terrein — dieren in gevangenschap — wel wat al te beschaafd, wijl al te beperkt, achten. En illustratief is de titel van Bouman's Revolutie der Eenzamen, die op een advertentiepagina voorkomt!

Als we zoeken naar de achtergrond: doel en uitgangspunt van de redactie, dan maakt een enkel nummer ons niet veel wijzer. En eigenlijk is de lectuur van dit nummer niet opwekkend voor wie van de natuur houdt omdat hij daarin zijn Schepper herkent, wiens schepselen zijn als de letters van een boek. Gevangenschap (van mensen en dieren), ballingschap (van mensen en dieren), lijden (idem) en knechting... het zijn trieste reportages van een uitzichtloos leven, passen op de plaats in het stuk der ellende.

Het is duidelijk dat niet alle Nederlanders in ons dichtbevolkte landje de gelegenheid krijgen, buiten hun vakantie, levende dieren en planten te observeren. En het is daarom begrijpelijk, dat veel mensen, die hun liefde niet aan hun medemensen kwijt kunnen, een huisdier tot voorwerp van hun genegenheid kopen. Heeft niet een van hen in bitterheid geschreven: de mensen hebben mij steeds teleurgesteld — de dieren nog nooit? En zegt de Schrift niet, dat heel de schepping in misère is geraakt vanwege ons mensen?

De verhouding van mens en dier, gekraakt door de zonde, blijft altijd een belangrijke opgave. Adam doorzag de aard der dieren, en benoemde ze. De rechtvaardige kent het leven van zijn dieren. De luiaard kan wijsheid bekomen door het bezien van een mierenkolonie. De HEERE luistert naar de stem van jonge raven, laat geen musje verloren gaan en spaarde een goddeloze stad, waarin veel vee aanwezig was. Zouden wij dan niet goed doen met acht te geven op de levende schepselen, zowel in gevangenschap als in betrekkelijke vrijheid?

De verhouding van mens en dier is afhankelijk van de verhouding tussen mens en God. Voor wie in Christus met God verzoend is, is het dier een medeschepsel Gods; voor de grote massa die de HEERE niet kent is het dier een stuk speelgoed.

Arme mensen. Arme dieren.

D. W. L. M.

PERSSCHOUW

Luisteren en doorspreken

Ds Janssen schreef in het Kerkblad van de Geref. Kerken in Noord-Holland een artikel naar aanleiding van de brochure van Prof. Popma over de vrijmaking. Hij wijst daarin op het verschil in theologisch denken tussen Prof. Popma en Prof. Schilder. Ds Bremmer citerend schrijft hij ten slotte:

Ds Bremmer spreekt in dit verband over twee „scholen”. „Citeer hem even: „En nu is het gevaar groot, dat deze beide scholen elkaar niet meer begrijpen. Dat gevaar is er van beide kanten. De één is nu al spoedig bang, dat de ander aan de theologische wetenschap een veel te grote plaats geeft in de kerk en het theologische leven. De ander vreest, dat de theologie nu geheel van de kaart gaat en er voor het bondige betoog geen plaats meer is en de dingen alleen maar intuïtief benaderd zullen worden”.

Hier kon nog wel iets meer gezegd worden, want het gaat in eerster instantie niet om de pláats van de theologie, maar om haar aard. Echter, het gevaar, dat Ds Bremmer aanwijst is reëel. En zijn raad is verstandig: „Vóór alle dingen zal nodig zijn, dat we naar elkaar willen luisteren en met elkaar doorspreken”.

Dit zal dan moeten zijn een doorspreken op de wezenlijke achtergronden, over de aard en de betekenis van de theologie. En daar zal wel achter liggen die andere vraag: wat

wetenschap nu wel heel precies is. Is het wel wáár, dat de mens met zijn begrippen de werkelijkheid logisch beheerst of zoekt te beheersen? Ik bedoel nu de wetenschappelijk bezig zijnde christen? Of heeft hij een bescheidenheid, die ook voor zijn opvatting van de wetenschap en van het begrip beslissend is, b.v. op grond van het woord van de Prediker: Dit alles heb ik met het oog op wijsheid beproefd; ik zeide: ik wil wijsheid verwerven, maar zij bleef onbereikbaar voor mij. Onbereikbaar is wat bestaat, en onpeilbaar, wie kan het doorgronden? Pred. 7:23 en 24. Spreken we niet langs elkaar heen, indien we hier niet met genoegzame duidelijkheid eerst hebben omschreven wat we bedoelen? Het is duidelijk — het behoort althans voor christenen duidelijk te zijn — dat wij nooit meer te weten zullen komen in de theologie, dan God ons in Zijn Woord heeft geopenbaard — daaraan heeft Popma volkomen gelijk, maar hoe mogen we met het geopenbaarde ook logisch bezig zijn? Er wordt wel eens gemakkelijk gesproken van lijnen trekken enz., maar dergelijke algemeenheden brengen ons niet verder. Het gesprek over de zaken zélf moet er komen. Daarmee zijn theologie en kerk beide gebaat. En dat kan behoeden voor uiteengroeien.

Ik ben het volkomen eens met Ds Janssen, dat het moet komen tot een doorspreken op de wezenlijke achtergronden, over de aard en de betekenis van de theologie.

Wie de debatten omstreeks 1900 over tweërlei theologie heeft gevolgd — gesprekspartners waren o.a. Kuyper en Lindeboom — weet dat ze volkomen vastgelopen zijn omdat men niet doordrong tot de kern en niet scherp onderscheidde en formuleerde.

Met die discussie over de wezenlijke achtergronden enz. is men in de gereformeerde wereld intussen nog nauwelijks begonnen.

Daarbij komen de diepste vragen van filosofie en theologie aan de orde.

Laat ik er enkele noemen:

Wat is de aard en wat zijn de grenzen van het menselijke kennen?

Hoe verhouden zich kennen en denken?

Wat is het karakteristieke van en het verschil tussen de kennis omtrent God en zijn openbaring en het kennen van de kosmos?

Wat is het verschil tussen het niet-wetenschappelijke kennen, dat zeer veel omvattend en zeer grondig kan zijn en waarin ook het logisch bezig zijn tot zijn uiterste grenzen wordt opgevoerd — en het wetenschappelijke strikt theoretische kennen en denken?

Wat is een niet-wetenschappelijk en een wetenschappelijk begrip?

Wie vruchtbaar aan de discussie zal willen deelnemen zal over deze vragen moeten hebben nagedacht en een — altijd voorlopig — antwoord daarop hebben gevonden.

Ik kan in verband met wat Ds Janssen schreef nog opmerken, dat Prof. Schilder principiëel de mogelijkheid om tot een kerkbegrip — stricto sensu — te komen ontkende. En dat Prof. Popma zeer veel waarde toekent aan en grotendeels instemt met wat Prof. Schilder aan kritiek op de „pistische functie” in zijn Heidelb. Cat. uitbracht.

Voorts: er is prachtig materiaal om met de studie te beginnen: In de laatste afleveringen van Philosophia Reformata schreven en Prof. Dooyeweerd en Prof. Popma over het menselijke kennen, de theologie enz. enz.

Hier is voor alles studie, studie, studie, en dan grondige, nodig!

VAN HIER EN GINDS

Vragen van Ds Buskes

In het Parool kon men dezer dagen het volgende lezen:

De Amsterdamse hervormde predikant dr J. J. Buskes vertelt in het weekblad „In de Waagschaal”, dat hij op 4 mei j.l. ergens in Nederland preekte ter gelegenheid van de herdenking der bevrijding. Zijn tekst was de zaligspreking van Jezus: „Zalig die hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden”.

„Ik probeerde”, aldus dr Buskes, „in mijn preek te laten zien dat de honger en dorst naar gerechtigheid in de zaligspreking van Jezus een honger en dorst is naar het Koninkrijk van God en zijn gerechtigheid: Gods algehele heerschappij over ons en deze wereld. Daarbij kwam de vraag aan de orde,

wat de door Jezus beloofde verzadiging inhoudt en wanneer zij een werkelijkheid zal zijn. Voor de preek zongen wij uit psalm 72 en deze psalm bepaalde mede de inhoud van de preek”.

Aan het einde van de dienst zette de organist („zonder mijn medeweten”, schrijft dr Buskes) het Wilhelmus in en heel de kerk zong enthousiast mee. Voor dr Buskes was dat een teleurstelling:

„Ik had het gevoel, dat men mijn preek niet verstaan had, de organist niet en de gemeente niet. Het Wilhelmus is een prachtig lied, dat ik graag en van harte meezing. De kerkdienst is een genade van God. Maar na deze kerkdienst sloeg het eerste vers van het Wilhelmus als een tang op een varken. Er moet m.i. van een afschuwelijk misverstand gesproken worden, wanneer men na een preek over de honger en dorst naar de gerechtigheid van Gods Koninkrijk dit eerste vers van ons volkslied zingt.

Ik was de preekstoel al af, maar ging er weer op, om de gemeente te zeggen, dat ik teleurgesteld was. Ik was nogal geladen en zei een en ander vrij fel, hoewel beheerst. De gemeente was zichtbaar geschrokken en onthutst. Een ouderling vroeg mij: was dit nu nodig? Een kerkganger: moet u om zo'n kleinigheid zo'n drukte maken?”

Na nog verteld te hebben over een aantal brieven die hij over deze zaak ontvangen heeft, bekent dr. Buskes dat hij met een aantal vragen zit. En hij vervolgt:

„Het Wilhelmus staat in de liederenbundel van onze Hervormde kerk.

Hoort het in een liederenbundel van een kerk? Is het verantwoord, het volkslied — een nationale hymne — te zingen in de gemeente van Jezus Christus?

Hoort het bij de hervormde kerk als volkskerk of betekent het een vernationalisering van de kerk?

Getuigt het van misverstand bij mij, wanneer ik zeg, dat ik het Wilhelmus wil zingen — en dan van harte — met heel het volk van Nederland, maar er bezwaar tegen heb het te zingen in het heiligdom waar een ander volk vergaderd is?

Of getuigt het van misverstand bij de gemeente, wanneer deze ontroerd wordt door het zingen van het Wilhelmus na een preek over de zaligheid van hen, die dorsten en hongeren naar gerechtigheid?

Dat zijn de vragen waarmee ik zit....”

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Homewood (Canada): J. Mulder van Gees;

naar Goes: F. van den Bos te Avereest-Dedemsvaart;

naar Nijmegen: H. D. Doorenbos te Maastricht.

Ds J. Meester en diens vrouw vertrokken met „de Grote Beer” naar Montreal voor een bezoek aan Canada.

Ds K. J. Dijkema van Treebeek hoopt een jaar lang dienst te gaan doen als legerpredikant.

Ds D. van Dijk van Groningen herdacht op 3 augustus j.l. dat hij voor 45 jaar in het ambt werd bevestigd.

Preekconsent. Stud. E. J. Oosterhuis kreeg preekconsent van de classis Hoogeveen. Zijn adres is: P. Dubbeldamstraat 18 te Hoogeveen.

Sumba. Blijkens een ontvangen telegram bevinden zich ds C. van Kalkeren en gezin, dr De Groot en Zr Van Egmond zich aldaar in goeden welstand.

Toronto. De kerkeraad van de Can. Ref. Church kocht voor 15.000 dollar een kerkgebouw, gelegen in Thornhill. In het kerkgebouw bevindt zich een nieuw pijporgel. Verder behoren bij dit gebouw een paar goede zalen.

Adressen. Vianen: W. Bos, Helslootstr. 10, Vianen;

Oosterbeek: Penningmeester kerk en diaconie: R. Sikkema, Eekhoornstraat 9 te Doorwerth;

Correspondent Theol. Hogeschool: D. Dijkstra, Utrechtseweg 95 te Oosterbeek.

Terneuzen: Ds H. Smit, Willem de Zwijgerlaan 23B, Terneuzen.

Bevestiging en intrede. Zondag 3 augustus was het voor de gereformeerde kerk te Terneuzen een blijde dag, toen, na een vakature van bijna een jaar kandidaat H. Smit van Utrecht aan de gemeente werd verbonden.

In de morgendienst in 't eigen kerkgebouw werd kand. Smit in het ambt bevestigd door zijn leermeester, Prof. C. Veenhof van Kampen, die preekte over 2 Cor. 4:5-15, en wees op de voortgang van de verkondiging van het Evangelie door middel Zijner dienstknechten, achtereenvolgens stilstaande bij het geheim, het kruis, de vrucht en de kroon van deze prediking, waarmee in veler tegenwoordigheid de bevestiging plaats vond.

De middagdienst werd gehouden in het Verenigingsgebouw, waar Ds H. Smit zijn gehoor bepaalde bij 1 Petrus 4:6 met als thema: Petrus handhaaft in de werkelijkheid van de dood der gelovigen de verkondiging van 't Evangelie als kracht ten leven, met a. deze verkondiging doet niet ontkomen aan de dood als oordeel Gods over de krachten van vlees en bloed, en b. deze verkondiging werkt het eeuwige leven als vrucht van de kracht Gods.

Namens de kerkeraad en de gemeente sprak ouderling J. Huyssen zijn vreugde uit over de komst van de nieuwe predikant en bad hem 's Heren zegen toe op de arbeid in de gemeente, waarna Ds Smit in 't kort de kerkeraad, Prof. C. Veenhof, gemeente en catechisanten toesprak.

Congres van de Calv. Stud. Beweging. Bovengenoemd congres wordt dit jaar D.V. gehouden in „Ons Centrum” te Driebergen van 25-30 augustus. Het thema van het congres is: Gij zult mijne getuigen zijn. Sprekers zullen o.a. zijn Prof. Dr J. H. Bavinck, Dr H. Schroten, Drs H. Bouda, Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven.

ONDERTROUWD:

JAN HUIBRECHT KLEIJNAN

en

MARGARETHA DE LANGE

Hun huwelijk zal, zo de HERE wil, gesloten worden op zaterdag 23 augustus 1958 om 11 uur in het stadhuis te Schiedam.

De voorbede der gemeente voor hun huwelijk zal plaatsvinden in een dienst des Woords van de gereformeerde kerk van Schiedam, op zondag 24 augustus 1958.

Schiedam, augustus 1958.

Graaf Florisstraat 61
François Haverschmidtlaan 17

Gelegenheid tot gelukwensen zaterdag 23 augustus van 14.30 tot 16.30 uur.

Toekomstig adres:

François Haverschmidtlaan 17, Schiedam.

VERSCHEENEN:

Brochure „ISRAËL EN DE DUIZEND JAREN VAN OPENBARING 20”
Door Ds J. C. Janse te Zutphen

32 pagina's met omslag, royaal formaat. Prijs f 1.50.

Bestellingen uitsluitend per giro bij DRUKKERIJ STEENBERGEN - ZEIST
Giro 233117

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.